

"העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל אביב, רחוב גורדון 3, טל. 03-232262/3/4. תאריך: 136 • מען מברקים: "עולמפרס" • העורך הראשי: אורי אבנרי • ראש המערכת: יוסי ינאי • עורכת-בנות: יוסי שנון • עורכת כיתוב: ענת ישראלי • צלמי מערכת: ציון צפירי וגידי רזין • ראש המינהלה: אברהם סיטון • מחלקת המודעות: רפי זכרוני • המו"ל: "העולם הזה" בע"מ • מודפס ב"הדפוס החדש" בע"מ, תל-אביב, רחוב בן אביגדור • הפצה: "גד" בע"מ • גלופות: צינקוגרפיה "כספי" בע"מ.

זכור יי

נגד חוקים המחסינים, לדעת, את חופשי העיתונות וחופש ההתאגדות. אך באווירה השוררת כעת במדינה, היתה בה נימה ברורה של הסתה לרצח. יש לראות את המילים על רקע מעשי-האלימות, ההתנקשויות והפריצה למועדון פוליטי, ש-אירעה באותו בוקר. שריהמישפטם לא גינה פריצה זו אף במילה אחת. בהקשר זה הזכרתי את פרשת קסטנר, על דרך המשל, כלהלן:

"הרשו לי לספר פרקיוכרונות: בשנים הרבות שבהן היה קיים שיתוף-פעולה הדוק בין עורך-הדין הצעיר שמואל תמיר לבין מערכת העולם הזה, מעולם לא ראיתי את מר תמיר כל-כך חיוור וכל-כך מבוהל כמו ביום שבו נרצח רודולף ישראל קסטנר. אחרי הדברים החמורים שאמא תמיר על קסטנר במשך שנים, הוא חשש שמא

אחת התכונות האופייניות של כלי-התיקשורת הישראליים היא שכל ויכוח הופך בהם לעימות אישי. יתכן כי זוהי השפעת הטליוויזיה על עולם התיקשורת. האיש, שפניו ממלאות את המירקע, דוחק הצידה את העניין המופשט, שאי-אפשר לצלם אותו. כל דבר הופך עניין אישי. כאשר בוויכוח רעיוני גדוש משתרבת התנגשות אישית קטנה, הופכת זו העיקר, וכל השאר נראה כספל.

כך קרה בשבוע שעבר כאשר עוררתי בכנסת עניין עקרוני ביותר: המאבק על חופש-העיתונות. מול פני המזימות המת-עטפות באיצטלה של "הגנת הפרטיות" מזה כמה שבועות מנתח העולם הזה את המזימה הזאת לפרטית, והעיתונות כולה נוקטת עמדה דומה.

את ההתקפה על העיתונות עורך שמואל תמיר, שריהמישפטם. משום כך משתרבת לעימות זה נימה אישית. שהרי אין אדם שנעזר כמוהו בעיתונות בכלל, ובהעולם הזה בפרט, בשלבים העיקריים של הקארי-יירה שלו.

אך אילו היה מישוהו אחר מנצח על מזימה זו, לא היה הדבר משנה במאומה את הוויכוח. כאשר הביא שריהמישפטם דוב יוסף את חוק-לשון-הרע המקורי, ש-היה גם הוא חוק-תעוהב אנטי-עיתונאי, תקפנו אותו ואת מזימתו באותה חריפות — אף שלא היה לנו שום עניין אישי עימו. להיפך, תמיד הערכתי אותו על יושרו האישי ועל פעלו בירושלים בימי המצור. אחרי שגששתי בכנסת גאוס חריף — אך בהחלט במיסגרת הנימוס ה-פרלמנטרי המקובל — על החוקים החד-שים, מיהר שריהמישפטם תמיר אל ה-דוכן, בניגוד לנוהג, ופתח בהתקפה אישית שלוחת-רסן. במהלך הנאום הערתי לו כמה הערות. שגרמו להתפרצות מצידו, שמעטות היו כמוהו בדברי ימי הכנסת. ארבע סיעות — המערך, ש"י שלי" ור"צ מצאו לנכון להגיש לכנסת הצעת-החלטה רשמית, שגינתה את תמיר על התפרצות זו.

כך, בראי התיקשורת, הפך ויכוח על אחד הנושאים החשובים ביותר במדינה לעימות אישי אבנרי-תמיר. הצד האישי הפיקנטי האפיל על הצד העיקרי: עצם קיומם וחורתם של כלי-התיקשורת במיש-טר הדמוקרטי הישראלי.

דם ונקיון

כפיים

מכד העניינים שעלו במהלך עימות זה, משכה פרשת קסטנר את תשומת-הלב הרבה ביותר. באיחור של 23 שנים, קם קסטנר שוב מקברו. הקשר היה די פשוט. במהלך הוויכוחים על חוק-המפלגות וחוק-הגנת-הפרטיות, כאשר מתחתי ביקורת קשה על מנתח החקיקה של שריהמישפטם, השיב תמיר במטר של "שמות" בנוסח, "אתה נציג אש"ף בבית הזה". קשה לאמר שזאת היתה תשובה עניינית לטענות שהעליתי

גד. את יואל בראנד לאיסטנבול, כדי להציע את ההצעה הנוראה המפורסמת: "סחורה תמורת דם" — יהודים תמורת משאיות. אייכמן התחייב להפסיק את ה-השמדה מייד, אם יקבל תשובה חיובית עקרונית. המסקנה ההגיונית היתה שהיה על יואל בראנד לחזור, להודיע שיש הסכמה עקרונית, ולסחוב את המשאיות-מתן. הצבא הסובייטי כבר התקרב אז להונגריה, כך שגם הפסקה זמנית של ההשמדה היתה מצילה את חייהם של רבבות רבות של יהודים.

בראנד לא חזר. הוא נשלח מתורכיה לארץ, ובדרך מסרו אותו מנהיגי היישוב לידי הבריטים, אשר כלאוהו. ההשמדה נמשכה. זהו הסיפור.

לפי דעתי, יש כאן בעייה הגיונית פשוט טה בעיקרה. אם שליחות בראנד היתה רצינית — הרי קסטנר נהג כשורה והתי-כוון להציל יהודים, ואילו מנהיגי היישוב, שמנעו את שליחותו של בראנד לא היתה רצי-נאם שליחותו של בראנד לא היתה רצי-נית, אלא היתה תימרון נאצי לצורכי-הסוואה — הרי מנהיגי-היישוב נהגו כ-שורה, וקסטנר היה פושע, סוכן של אייכמן.

תמיר לא הבין בעייה זו. הוא רצה לאחוז בחבל בשני הקצוות: גם להרשיע

שער "העולם הזה" (1014)
הכתבה מנעה אוירת לינץ

את מנהיגי-היישוב (שהיו כולם אנשי מפא"י, ושנואים עליו) וגם להרשיע את קסטנר (כדי לזכות במישפט). סתירה זו היתה בעוכריו, ומעולם לא קיבלתי אותה. דעתי האישית, על סמך הנתונים ההיס-טוריים, היא, שהשליחות היתה רצינית, והיתה בבחינת גישוש של הימלר לפתיחת משא-ומתן עם בריטניה וארצות-הברית, נגד ברית-המועצות.

התוצאה היתה שבערכאה הראשונה פסק השופט בנימין הלוי, בפסקדין תימהוני ביותר, שקסטנר, מכר את גישתו לשטן. ואילו בית-המשפט העליון, ברוב דיעות, ביטל את רוב-רובו של פסקדין זה וזיכה את קסטנר בכל הנוגע לשליחות בראנד.

שיחה

באפולוית

הכרתי את קסטנר באופן שיטחי עוד לפני התחלת הפרשה. הוא היה פקיד במשרד-המיסטר-והתעשייה, והיה לי מגע עימו בקשר לאספקת נייר לשבועון בתקופת הצנע.

תמכנו בתמיר במהלך המישפט. כי ראינו במישפט זה מכשיר לגילוי האמת על אחת הפרשות החשובות ביותר של תקופת השואה. מאחר שהייתי בטוח (אז כהיום) כי הנהגת היישוב וההסתדרות הציונית לא נהגו כשורה באותה תקופה, וכי לא התאימו לגודל השעה הטראגית, סברתי כי יש להירדם למערכה זו.

(המשך בעמוד 50)

למני

נתישראל! — ומעל לדוכן הזה הוא מאשים את ראשי תנועת-השלום, ואותי אישית, לא בכך שאנחנו דוגלים במדיניות שהוא מתנגד לה, לא בכך שאנחנו עושים דברים חשובים שהוא מתנגד להם, אלא בכך שהננו נציגי אש"ף — נציגי אש"ף! — סוכני האויב, משרתי המרצחים. והנה קמה מחתרת עברית חדשה, מחתרת מזר-יית, המאיימת ברצח.

"אם יגשימו אנשיה מחר את איומיהם, כפי שכבר ביצעו פשעים מחפירים אחרים, גם אז ירחיק השר תמיר בנקיון כפיו, כפי שעשה אחרי רצח קסטנר."

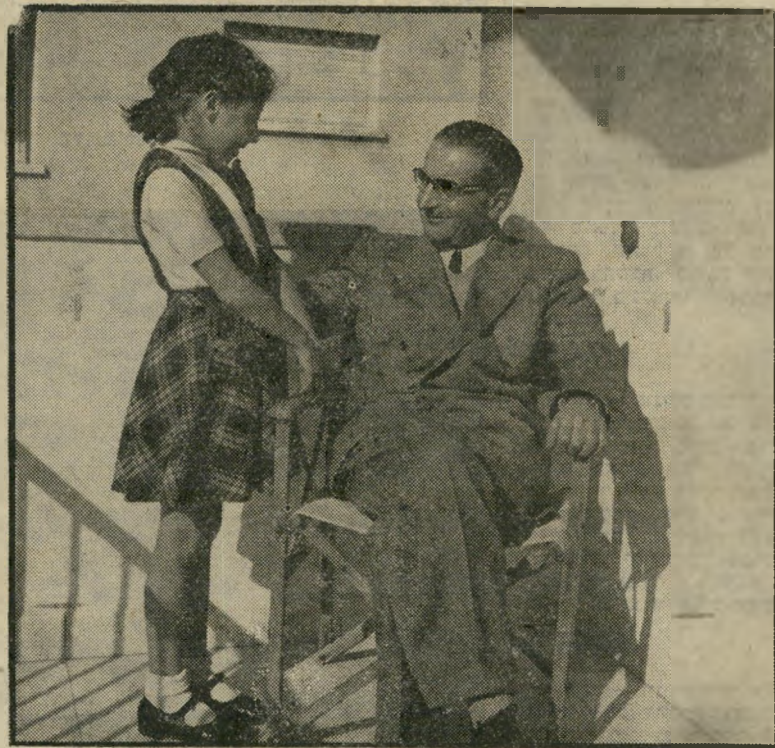
דברים אלה הוציאו את השר תמיר מכליו. הוא טען שמעולם לא היתה שיתח כזאת בינו וביני אחרי רצח קסטנר, ש-ביכלל כבר לא היה קיים באותה עת שיתוף-פעולה בינו ובין העולם הזה, ולכן כלל לא יכלה להיות שיתח כזאת.

קל מאוד לבדוק זאת. רצח קסטנר אירע במאוס 1957 (העולם הזה 1014). באותה שעה היה מישפט עמוס בן-גוריון בשיאו, ומעולם לא היה שיתוף-הפעולה בין העולם הזה ותמיר הדוק יותר מאשר דווקא באותה עת. העולם הזה ניהל את המערכה הצי-בורית נגד צמרת המישטר דאז, ותמיר את המערכה המישפטית. הקוראים המעוני-ינים ימצאו בגיליון העולם הזה (1032) את פסק-הדין שהיווה את גולת-הכותרת של פרשה זו. קיימת תמונה המראה את תמיר עומד לידי בעת מתן פסק-הדין. ומי שקורא את תגובת העולם הזה על פסק-הדין לא יתקשה לגלות כי זהו הניתוח של תמיר עצמו. הוא המשיך לשמש כי פרקליטו במישפטם פוליטיים במשך שני-תיים נוספות לאחר-מכן.

שני קצוות

החבל

כנאום-ההתפרצות שלו טען תמיר שהעולם הזה אשם במה שקרה ל-קסטנר, מפני שפירסם מאמרים נגדו. אכן, סטנה מזוהה — מאחר שרוב המאמרים האלה הוכתבו (ולמעשה נכתבו) על-ידי תמיר עצמו. אם לא חתם עליהם, הרי

ישראל קסטנר ובתו
הכתבה יכלה לתנוע רצח

זה רק ביגלל כללי האתיקה המישפטית. שאינה מאפשרת לפרקליט לפרסם עצמו בגלוי.

האמת היא שבכל תקופת מישפט קסטנר היה קיים הבדל גדול בין גישת תמיר ובין גישתי. אני רואה את עצמי, במידת-מה, כמומחה להיסטוריה של גרמניה הנאצית, שעליה כתבתי ספר (צלב הקרס). גישתו של תמיר, שהתבטאה בניהול המישפט, נראתה לי תמיד כפשטנית וכבעלת סתירה פנימית.

בקיצור נמרץ: במהלך ההשמדה של יהודי הונגריה שלח אדולף אייכמן, ב-תיאום עם ראש ועד-ההצלה היהודי, קסט-

ינסה מישוהו לגולל את האחריות למעשה הזה עליו.

"במשך חודשים ושנים הטיח תמיר, בחסות החסינות המישפטית, האשמות חמורות בפני קסטנר — לא שהוא עשה דברים מוטעים, לא שעשה מעשים אסו-רים, אלא שהיה, סוכן הנאצים, משרת הנאצים, עד שבאו בחורים, הקימו מחתרת ורצחו את האיש, בטרם, זוכה' בבית-המישפט העליון.

"עכשיו בא השר תמיר ומנצל את חסי-נות משרתו הרמה — לא סתם חברי-כנסת, לא סתם שר, אלא שריהמישפטם, האיש האחראי על המישפט והחוק במדי-